

XVI. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE EKO-KÖYLERİN TANIMLAMA YAKLAŞIMLARINA GÖRE KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİNİN SAPTANMASI

Bedriye ASIMGİL*

Balıkesir Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Balıkesir, Türkiye

Özet: Çalışma, dünyadaki turizm aktivitelerinde görülen gelişmelere paralel olarak ülkemizde de yaygınlaşan eko-köyleri konu edinmektedir. Geniş ve birbirinden farklı turist topluluklarının beklentilerine cevap vermesi arzu edilen hizmet çeşitliliği, eko-köylerin çok farklı büyüklük ve hizmet kapasitesiyle birlikte her birinin kendine özgü nitelikte tasarıma sahip olmasını gerektirmektedir. Bu gibi nedenlerden dolayı eko-köyler yıldızlı oteller gibi standardize edilememektedir. Bu durumun sonuçlarından biri literatürde eko-köye ait kesin bir tanımın bulunmamasıdır. Bu nedenle bir turizm yapısını eko-köy olarak tanımlayan unsurların belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla eko-köylere ilişkin tanımlama yaklaşımları tespit edilerek, bu yaklaşımlar ışığında eko-köylerin özgün karakterinin biçimlenmesinde etkin olan ve “eko-köy” olarak tanımlanmasını sağlayan kriterler saptanmaya çalışılmıştır. Konu alanında öncü araştırmacıların, 16. yüzyıldan 21. yüzyıla kadar sürdürülebilir topluluk ütopyasını tanımlamakta kullandıkları kavramların taranmasıyla elde edilen bulgular ışığında kavramsal çıkarımlar yapılmıştır. Bu kavramlar 8 ana başlıkta toplanmıştır. Yeni yaşam tarzı oluşturma, komün yaşam, kentsel çözüm, yerleşim önerme, bütüncül sistem oluşturma, eko-köy yorumu, strüktürel yapı ve ortak uyum oluşturma şeklinde oluşturulan kavram başlıkları da ütöplastlerin yaklaşımlarından edinilen literatür bilgisine bağlı olarak alt başlıklara ayrılmıştır. Bu kavramlar ışığında eko-köylerin biçimlenmesinde etkin olan yedi karakteristik unsur belirlenmiştir ve bu kavramların kullanılma sıklıkları saptanmaya çalışılmıştır. Eko-köylerin turistik hareketlilikte yeni bir yaşam tarzı geliştirme, komün yaşamı destekleme, kentsel sorunlara çözüm arayışları, bölge özelliklerini yansıtan yerleşim modelleri, bütüncül sistem içinde eko-köylerin yeniden yorumu ve strüktürel yapılarına ilişkin karakteristikleri, 16. Yüzyıldan günümüze kadar eko-köyler üzerinde kavramsal yaklaşımlarda bulunan bazı ütöplastlerin dönem yaklaşımları ve bu kavramları kullanma sıklıkları ile birlikte değerlendirilmiştir.

Bu yaklaşımlar ışığında eko-köy yerleşimlerinin oluşumuna etki eden faktörler tespit edilmiş ve bu aşamada araştırmacının temel hipotezleri de oluşturulmaya başlanmıştır. Bu hipotezlerin Türkiye’de eko-köy yerleşim planlamalarına, lokasyon, arazi seçimi, yerin coğrafi özellikleri, kurulum amaçları ve hedef kitleye beklentiler doğrultusunda hizmet edebileceği amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eko-köy; Tarihsel gelişim; Tanımlama yaklaşımları; Tanımlayıcı özellikler.

THE DETERMINATION OF CHARACTERISTICS OF ECO VILLAGES ACCORDING TO THE ITS IDENTIFICATION APPROACHES

Abstract: In parallel with the developments in tourism activities in the world, the study is about eco-villagers who are becoming popular in our country. The diversity of services of eco-villages desired to respond to the expectations of large and diverse tourist communities requires that eco-villagers have their own unique design with very different sizes and service capacities. Due to such reasons, eco-villages cannot be standardized like star hotels. One of the consequences of this situation is that there is no definite definition about eco-villages in the literature. For this reason, it is necessary to determine the elements of eco-village that define a tourism structure. For this purpose, identification approaches related to eco-villages have been determined which are effective in shaping the original character of eco-villages in the light of these approaches. Conceptual inferences have been made in the light of findings obtained by leading researchers in the subject area by scanning the concepts they used to describe sustainable community utopia from the 16th century to the 21st century. In the light of these concepts, seven characteristic elements that are effective in shaping eco-villages have been identified according to their frequency of use. These

concepts are summarized in 8 main topics. Conceptual headings formed as new life style creation, communal life, urban solution, proposal of settlement, creation of holistic system, eco-village interpretation, structural structure and joint harmony are also divided into subheadings according to the literature knowledge obtained from the approaches of utopists. In the light of these concepts, seven characteristic elements that have been effective in shaping eco-villages have been identified and the frequency of use of these concepts has been tried to be determined. Eco-villages' development of a new lifestyle in tourist mobility, supporting communal life, seeking solutions to urban problems, residential models reflecting regional characteristics, reinterpretation of eco-villages and structural characteristics of eco-villages in the holistic system, and the frequency of use of these concepts are evaluated according to conceptual approaches of some of the utopians researchers. Basic hypotheses of the research started to be established at this stage. It is aimed that these hypotheses can serve for eco-village settlement planning in Turkey, location, site selection, geographical features, installation purposes and target audience expectations.

Keywords: Eco-village; historical development; identification approaches; descriptive features.

Giriş

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, özellikle ekonomik gelişmeler, kültürel ve ideolojik değişimler, çalışan nü-fusun potansiyeli, sanayileşmiş toplumların sıkıntıları, bireylerin doğal ve kültürel çevreye olan algısını ve önemini arttırmıştır. Farklı ekonomik, sosyo-kültürel düzeye sahip kişilerin farklı istekleri, beğenileri, beklentilerine yönelik eğilimlerde de değişimler görülmeye başlanmıştır (Erman, 2013).

Topluluk portföyünde ve beklentilerdeki çeşitlilik, kaçınılmaz olarak doğal hayatın devamında, geleneksel kültürün yaşatılması ile ilgili olarak çevre ve kültürel değerlerin önem kazandığı, sanayileşmiş toplumlara yol gösterici yerleşkelerin toplum hareketliliği amaçlı şekillenmesine ve çeşitlenmesine neden olmuştur (Gilman, 1991).

Son yıllarda dünyada gelişim gösteren ve buna paralel olarak ülkemizde de yaygınlaşan eko-köy yerleşimleri, günlük yaşam tarzından uzaklaşmak isteyenler için, kişilerin köy sosyal hayatı içinde aktif olarak rol alabilecekleri, toplum hareketliliğinin şekillenmesine ve çeşitlenmesine ve ortak kullanım hareketinin yaratılmasına olanak tanımışlardır.

Ancak çok yeni bir kavram olmasına rağmen hızla artış gösteren eko-köy yerleşimler konusunda yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir (Güleryüz,2003). Eko-köyler konusunda çalışmaların oldukça sınırlı oluşu bu konuda bir araştırma yapma

gereğini ortaya çıkarmıştır.

Bir eko-köy yerleşimi oluşturmak için kesin ve ortak bir yöntem bulunmamaktadır. Her eko-köy yerleşiminin kurulma hikâyesi, yöntemleri birbirinden farklıdır, kurdukları yerin coğrafi özellikleri ve kurulum amaçları değişkenlik göstermektedir. Yine de, bazı araştırmacılar ideal ve sürdürülebilir bir eko-köy kurulumu için gerekli olan aşamaları belirlemeye çalışmış ve çalışmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları, Robert Gilman, Diana Christian ve Hugh Barton'a aittir. İsmi geçen araştırmacılar kendi alanlarında farklı araştırmalar yapmış ve eko-köy oluşturmak için gerekli olan kılavuz bilgileri derlemeye çalışmış, sürdürülebilir topluluklar ve eko-köyler hakkında kitap ve makaleler kaleme almışlardır.

Araştırmacılar, eko-köy girişimleri incelediğinde, sürdürülebilir ve başarılı bir eko-köy oluşturma sürecinde karşılaşılan birçok zorlukları işaret etmektedir. Bu yayınlarda, eko-köy girişimlerinin başarısızlıklarının nedenleri araştırılmış, eko-köy kurma sürecindeki kişilere önerilerde bulunulmuştur. Eko-köy kurulumunda, yerleşimin planlaması, binaların inşası, yerleşimin üzerinde yaşayacak kişilerin seçimi, karar verme mekanizmasının ve yönetimin belirlenmesi gibi birçok konunun dikkate alınması gerektiğini vurgulamışlardır (Barton, 2000).

Çalışma, öncelikle, 1800'lü yıllardan günümüze, sürdürülebilir topluluk ütopyasından hareketle, geçmişteki düzenin benzeri bir yerleşim ve toplum

oluşturma öngörüsünden yola çıkılarak, Thomas More, Andre Godin, Charles Fourier, Robert Owen vb. ütöplastler tarafından kullanılan kavramları ele almaktadır. Bu kavramlara daha sonra 21. Yüzyılda Robert Gilman, Hugh Barton ve Diana Christan'ın ütöplast yaklaşımları eklenmiştir. Geçmişten bugüne tanımlanan kavramlar ışığında, eko-köy yerleşimlerinin karakteristik unsurlarını belirlemeyi hedefleyen bu çalışmanın, eko-köy yerleşim planlamalarına yol gösterici olması hedeflenmektedir.

Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak çalışmanın konusu belirlenmiş, kaynak taraması, literatür ve arşiv araştırması yapılarak sürdürülebilir yerleşimler, eko-köy yerleşmeleri gibi kavramlar analiz edilmiş, bu kavramların tarihsel süreçte gelişimi incelenmiştir. Tarihsel süreçte, özellikle dünyada ve Türkiye'de bulunan eko-köy yerleşimi örneklerinin incelenmesinde, 16. Yüzyıl öncesinden günümüze kadar olan süreçte, ütöplast yaklaşımlar Thomas More, Andre Godin, Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, Richard Sennett, Robert Gilman, Diana Christian ve Hugh Barton gibi öncü araştırmacıların eko-köyleri değerlendirme yaklaşımları ilgili literatür kaynaklar kullanılarak ortaya konulmuştur. Literatür taraması ile eko-köyleri tanımlatan 8 temel değerlendirme yaklaşımı ve karakteristiği ortaya konmuştur. Eko-köy planlamasında 8 temel karakteristiğe yer verilmesinin amacı, her biri farklı özelliklere ve kullanım amacına sahip eko-köylerin kentsel bir çözüm önermesi gerektiği, bu planlama yaklaşımının da ancak bütüncül bir sistem ile mümkün olabileceğinin geçmiş yüzyıllarda deneyimlenmiş olmasıdır. Eko-köy yerleşimlerin komün yaşamı temel alan deneysel bir ortam sunması, günümüz yaklaşımlarına ışık tutar nitelikte, dönem ütöplastlerinin değerlendirme yaklaşımlarını içeren literatür çalışmalarına ulaşılmasına zemin hazırlamıştır. Bu yaklaşımlar ışığında eko-köy yerleşimlerinin oluşumuna etki eden

faktörler tespit edilmiş ve bu aşamada araştırmanın temel hipotezleri de oluşturulmaya başlanmıştır. Bu hipotezlerin Türkiye'de eko-köy yerleşim planlamalarına, lokasyon, arazi seçimi, yerin coğrafi özellikleri, kurulum amaçları ve hedef kitleye beklentiler doğrultusunda hizmet edebileceği amaçlanmaktadır.

Alt ve üst yapı, sosyal, kültürel-ekonomik ve çevre değerleriyle turizme açılacak özellikteki çekirdek köyler ise, günübirlik ziyaret olanakları ve destek tesislerine ihtiyaç duyan ve (ulaşım ile ilgili yollar, yol işaretleri, benzin istasyonları, kafeterya ve terminaller vs.), yerleşimler olduğu için çalışmada konu dışı bırakılmıştır.

Çekirdek köyler ancak bölgenin iklimsel özellikler, flora fauna, özellikleri, arazi yapısı, doğal ve mimari çevresiyle birlikte köy kullanımının oluşturulmasıyla eko-köy kapsamında değerlendirilebilir.

Eko-köy kavramının ortaya çıkışı

Sanayileşmiş ülkelerde yaşam kalitesinin 1970'lerde en yüksek seviyesine çıkmasına rağmen dünya genelinde yapılan ekolojik ayak izi analiz raporlarında, dünya üzerindeki yaşamın, sürdürülebilir olmadığı belirtilmektedir. Doğal kaynakların tükenmeye başlaması ile bozulan ekolojik dengenin dünya yaşamındaki olumsuz etkileri, sürdürülebilir bir ortak yaşamın oluşturulmasını gündeme getirmiştir. Hildur-Ross Jakson çiftinin kurduğu Gaia Vakfı "Sürdürülebilir topluluklar" konusunda Robert Gilman'a yaptırdığı alan çalışması ile ilgili raporda; eko-köyler, "İnsan etkinliklerinin zararsız bir şekilde doğa ile bütünleştiği, sağlıklı insan gelişimini destekleyen ve başarılı bir biçimde kesintisiz olarak sürebilecek insan ölçeğindeki tam teşekküllü yerleşimlerdir" diye açıklanmaktadır. (Dawson,2006, Tuğun, Karaman, 2014) Eko-köyler, çevre değerlerinin sürdürülebilirliği için çevresel alanlarda kırsal ve doğal hayatın devamlılığını sağlayan köy yerleşim birimleridir. "Eko-köyler" kitabının yazarı

Jonathan Dawson, İskoçya'daki Findhorn eko-köyünde yaşamakta olan sürdürülebilirlik üzerine çalışan bir eğitmen ve aktivisttir. Kitapta, belirsizlik içindeki geleceğimizde, yaşanması olası krizlerle başa çıkmada eko-köylerin bize nasıl yol gösterici olacağını anlatmaktadır. Dawson, dünyanın dört bir yanında, birbirinden farklı girişimler olduğu ve bu nedenle eko-köyleri tanımlamanın zorluğundan söz etmektedir.

Ortak yönleri çok da olsa, birbirinden farklı çıkış noktaları, amaçları veya temelleri bulunabilmektedir. Dolayısıyla hepsini ortak bir tanımda buluşturmak veya bir örnek model belirlemek çok zordur. Ama yine de bazı özellikler bir eko-köyün nasıl olması gerektiği konusunda yol gösterici olabilmektedir; güçlü ortak değerlere sahip olmak, çoğunlukla ekolojik, sosyal ve spiritüel ilgi ya da kaygılarla yola çıkmak, ekolojik iyileştirme, topluluk yaşamının güçlendirilmesi, yerel ekonomilerin canlandırılması veya maneviyatın derinleştirilmesi gibi amaçlar taşıyabilir. Bu kaygıların hepsi tüketime dayalı toplumsal yapıda sürekli hissedilen sorunlarla ilgilidir ve eko-köylerde yaşayan topluluklar, sürekli deneysel bir çalışma içinde bu sorunlara çözüm üretmeye çalışmaktadır. Daha insani bir ekonomik sistem oluşturmak, daha katılımcı bir iletişim ve yönetim sistemleri yaratmak, daha yenilenebilir enerjiler kurmak, daha doğal bir tarım ve daha bütüncül bir eğitim anlayışı gibi konularda sürekli çalışmakta, bir kısmı başarılı olup, modellerini içinde buldukları yerel topluma veya daha uzağa farklı kültürden insanlara aktarmaktadır. Dolayısıyla farklı konularda yaratılmış modellerden farklı eko-köy örnekleri sunmaktadır.

Dawson'a göre; her eko-köy yerleşiminin hitap ettiği topluluk ve kuruluş yöntemleri birbirinden farklıdır. Lokasyon, arazi seçimi, yerin coğrafi özellikleri ve kurulum amaçları ile değişkenlik göstermektedir.

Hindistan'daki Auroville, Senegal'deki Mbam ve Faune, Almanya'daki Sieben Linden, ABD'deki Ithaca Ekoköyü ve Brezilya'daki Ecoovila eko-köyleri,

kuruluş amaçları açısından farklılıklar gösteren ve dünyanın farklı bölgelerinden seçilmiş başarılı öykülerine sahip eko-köylerdir.

Şekil 1. Bassari eko-köyü, Senegal.

Şekil 2. Bafican eko-köyü, Senegal.

Şekil 3. Kolda eko-köyü, Senegal.

Örneğin; Mbam ve Faune eko köyleri kültür, ekonomi, sağlık ve spiritüellik gibi alanlarda sürdürülebilir olmayı taahhüt etmişler ve yaptıkları çalışmalarla problemlerini çözmüşlerdir. Bu gün

Mbam ve Faoune toplulukları civardaki topluluklara ilham kaynağı olmuş araştırma, eğitim, uygulama konularında yararlanılabilecek merkezler olmuşlardır. (Tuğun, Karaman, 2014) Senegal’de bulunan Bassari, Bafican ve Kolda eko-köyleri de, geçmişteki köy geleneksel alışkanlıklarının yaşatıldığı eko-köyler olma özelliğini taşıması yönüyle önemli yerleşimlerdir (Senegal, Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3).

Şekil 4. Seiben Linden eko köyünden I. görüntüm (Almanya)

Şekil 5. Seiben Linden eko köyünden II. görünüm (Almanya)

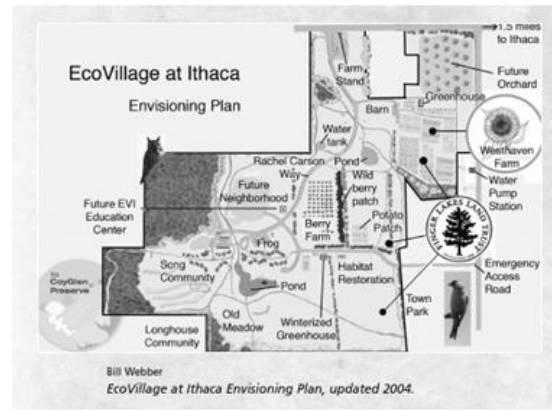
Seiben Linden eko köyü (Almanya, Şekil 4 ve Şekil 5), ekolojik kurallar çerçevesinde, yerel malzeme kullanımına, yerel üretim ve tüketime dayalı bir eko-köy modelidir (Dawson,2006).

Ithaca Eko köyü, (EVI, ABD); insan yerleşimlerinin tekrar tasarlanabilmesi ve sürdürülebilir bir yaşam için kullanışlı alternatif enerji kaynaklarının kullanımının yansırı kolayca tekrarlanabilen sistemlere örnek

olacak topluluk grupları modeli oluşturmak için kurulmuştur (Şekil 6 ve Şekil 7).

Şekil 6. Güney Albani Bölgesi Ithaca Eko köyü yerleşimi, Amerika

Şekil 7. Güney Albani Bölgesi Ithaca Eko köyü solar çatı uygulaması, Amerika

Findhorn eko-köyü (Şekil 8) gibi örnek olarak verilen eko-köyler, köy halkına sosyal yararlar ve ekonomik katkı sağlamasının yanında geleneksel yaşam şeklinin sürdürülmesi, kültür ve geleneklerin, insanın toprağa olan bağının, toplum değerlerinin, geleneksel zanaat ve becerilerinin korunarak devam ettirilmesi, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklarca devamını sağlayacak olmasıyla da önem kazanmaktadır (Cemal, 2007).

Şekil 8. Findhorn Eko-köyü, İskoçya

Günümüzde eko-köy yaklaşımları

Kentleşmenin doğurduğu sorunlara karşı alternatif yaşam alanları kurgulamak, özellikle 20. yüzyılın ortalarından bu yana pek çok eko-köyün ortaya çıkmasına neden olmuştur. İlk örnekleri 1980'lerde görülen, günümüzde ise endüstrileşen dünyada yer alan toplulukların ihtiyaçlarını optimum düzeyde karşılayan ve farklı deneyimler sunan eko-köy yerleşimleri, son otuz yıldır artan bir trend olmuştur (Şekil 9, Şekil 10, Şekil 11 ve Şekil 12).

Şekil 9. Günümüzde toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan eko-köy örnekleri için I. görünüm

Şekil 10. Günümüzde toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan eko-köy örneklerinden II. Görünüm

Şekil 11. Günümüzde toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan eko-köy örneklerinden III. Görünüm

Şekil 12. Günümüzde toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan eko-köy örneklerinden IV. Görünüm

Endüstriyel kentlerin hızla büyümesi doğadan kopuşun ve kentsel sorunların temel nedeni kabul edilmekte ve çözüm doğayla yeniden buluşma, alternatif yaşam alanları yaratılma çabası görülmektedir. Bunun bir kaçış mı yoksa uzak gelecekte kentsel alanların yaşanılmaz duruma gelmesine karşı üretilmiş senaryoların ilk prototipleri mi olduğu ise tartışmalı bir konudur.

Amerika'nın Arizona Eyaletindeki Arcosanti ekolojik

kasabası, (Şekil 13) eko-köy ütopyasını gerçeğe dönüştürmeye ve bir topluluğun tüm ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak özel / kamusal alanlarla donatılmış bir yerleşkedir. (Soleri, Paolo 1973).

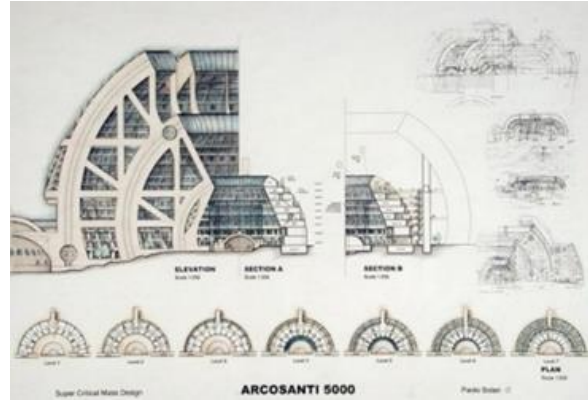
Şekil 13. Arcosanti ekolojik kasabası

Arcosanti ekolojik kasabasının İtalyan mimarı Paolo Soleri, 1970lerde Arizona çölünün ortasında dünyanın ilk ekolojik kentinin tasarımını yaparak bir kentin dışarıya gereksinim olmadan, kendi kendine yetebileceğini ortaya koymuştur.

Sıfırdan inşa edilen ve mimarların da önemli roller üstlendiği, bir nevi ütopyalari gerçeğe dönüştürdükleri bir örnektir. Yerleşim, Paolo Soleri'nin 1970'lerde ortaya attığı, mimarlık ve ekolojiyi dengeli bir biçimde birleştirmeyi amaçlayan "arkoloji" kavramı etrafında şekillenmiştir. Mimari (architecture) ve ekoloji kelimelerini birleştirerek "arkoloji" adlı kavramı yaratmış ve arkolojiyi kentsel yaşama uygulanmıştır. Bu şekilde, yoğun, küçük, verimli, arabasız ve düşük enerjiye sahip yerleşim alanları ortaya çıkmıştır. Soleri 1970'lerde dünyanın her yerinden yüzlerce gönüllü öğrenci ile Arcosanti'yi inşa etmeye başlamıştır (Şekil14 ve Şekil 15).

Doğaya mümkün olduğunca az müdahale ile kompakt yaşam alanları oluşturulan yerleşimde bir topluluğun tüm ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak tüm özel ve kamusal alanlar yer almaktadır. Yerleşkede Soleri'nin özel konutunun yanı sıra beş katlı bir ziyaretçi merkezi, kafe, açık bir amfi tiyatro ve onu çevreleyen konut blokları halkası ve yüzme havuzu bulunmaktadır. Arcosanti'de kamuya açık yaz atölyeleri düzenlenmekte ve katılımcılar "arkoloji" nin prensiplerinin yanı sıra yerel malzemelerle yerleşkedeki inşa faaliyetlerine katılıp malzemeyi

deneyimlemektedirler.

Şekil 14. 5000 kişilik yaşam alanı

Şekil 15. Gönüllü öğrencilerin inşa sürecine katılımı

Eko köylere ilişkin tanımlanma yaklaşımları

Eko-köy kavramı ortaya çıktığı günden beri farklı bakış açılarıyla tanımlanmaktadır. Ancak mükemmel bir eko-köy modeli halen belirlenmemiştir (Gilman, 1991). Ancak her ne kadar kesin bir eko-köy model tanımı yapılmasa da literatürde pek çok tanımlama yaklaşımı bulunmaktadır. Yapılan tüm tanımlamalarda ideal eko-köy modellerinin, çağımızın küresel çevre krizi nedeniyle ortaya çıkan olumsuzlukları değiştirecek yeni bir yaşam önerisi sunmayı amaçladığı vurgulanmaktadır.

Araştırmacılar kendine has özellikleri nedeniyle standardize edilemeyen eko-köyleri tanımlayabilmek için farklı yaklaşımlar geliştirmişlerdir. Eko-köyler hakkında araştırma yapan ve eko-köylerin ve

sürdürülebilir yerleşimlerin nasıl oluşturulması gerektiğini belirten çok sayıda araştırmacı olmasına rağmen, birbirinden farklı düşünceye sahip ancak bazı konularda ortak fikirleri paylaşan araştırmacılara yer verilmiştir. Literatürde yer alan tanımlama yaklaşımları bir araya getirildiğinde kapsamlı bir betimleme elde edilebilir. Bazı araştırmacılar, geleneksel köylerin yeterince ekolojik bir yaşama sahip olduklarını iddia etmekte, eko-köy girişimcilerinin geleneksel tarım toplumları gibi yaşadığı sürece sürdürülebilir olabileceklerini düşünmektedir. Ancak, Gilman, geleneksel köylerin yaşam tarzını benimsemenin ve geleneksel bilgileri uygulamaya geri dönmenin ideal bir eko-köy oluşturmak için yeterli olmadığını düşünmektedir. Gilman'a göre geleneksel köylerden öğrenilmesi gereken birçok bilgi vardır, ancak tamamen geleneksel köy yaşam tarzına dönüş yapmanın bazı yönlerden ekolojik ve sürdürülebilir olmadığını savunmaktadır. Gilman'a göre; geleneksel bilgiler, yeni teknolojik gelişimler dâhilinde yorumlanmalıdır. Eko-köy oluşumları, endüstrileşme sonrası (post-industrial) ve tarım sonrası (post-agriculture) gibi yeni kavramları üretmiştir. (Gilman, 1991) Eko-köy felsefesi çoğu yönüyle daha modern ve endüstriyel bilgiyi, geleneksel bilgiyle harmanlayarak kullanılmalıdır. Geleneksel köylerden edinilen bilgiler sadece fiziksel veya ekonomik boyutta değildir, sosyal yaşantı ile ilgili konular da önem kazanmalıdır.

Diana Christian'a göre ise; eko-köy strüktürel bir yapıya sahip olmalıdır. Strüktürel yapı, bir eko-köyün kurulma aşamasında verilen kararlarla belirlenmektedir. Eko-köyün nasıl planlanacağı, kaç konuttan oluşacağı, ortak alanların nasıl yönetileceği, ekonomik gider ve gelirlerin ne şekilde paylaşılacağı, sosyal yapının nasıl olacağı gibi konular eko-köyün strüktürel yapısını oluşturmaktadır (Christian, 2003).

Hugh Barton ise; eko-köy yerleşimlerinin amaçları arasında olan sürdürülebilirliğin, kendi kendine

yetebilme özelliğinin sağlanabilmesi için ekolojik, ekonomik ve sosyal sorunların çözülmesi gerektiğini düşünmektedir. Barton, ekolojik ve sürdürülebilir yerleşimler planlanabilmesi için yedi öneride bulunmaktadır. Öneriler şu şekilde sıralanmıştır (Barton, Marcus, and Richard, 2003):

- 1) Yerleşimin kurucuları ve sakinleri inisiyatif almalıdır,
- 2) Ortak bir vizyon belirlenmeli ve açıkça tanımlanmalıdır,
- 3) Yerellik ve yerelliğin önemi vurgulanmalı ve benimsenmelidir,
- 4) Yeni düşünceler geliştirilmelidir,
- 5) Koordine edilmiş bir yerleşim planı ve programı oluşturulmalıdır,
- 6) Hızlı ve kararlı bir şekilde harekete geçilmelidir,
- 7) Tüm hatalardan ders çıkarılmalıdır.

Barton, bir bölgenin yerel özelliklerinin, üzerinde kurulacak yerleşimin potansiyelini gösterdiğini belirtmekte, Barton, Marcus ve Richard (2003) kuruldukları bölge ile bağları zayıf veya hiç olmayan yerleşimlerin, sürdürülebilir olmalarının zor olduğunu savunmaktadır.

Araştırmacılar kendine has özellikleri nedeniyle standardize edilemeyen eko-köyleri tanımlayabilmek için, araştırmacıların bir kısmı işe "eko-köy" kelimesini tanımlayarak ya da "hangi yerleşimler eko-köy özelliği taşır" sorusuna cevap arayarak başlarken, bir kısmı eko-köye ait özelliklerden yola çıkarak bir tanım oluşturmaya çalışmıştır (Ciravoğlu, 2006; Madge, 1993, Jackson, 1998).

Kimi araştırmacılar ise eko-köy yerleşimleri sıradan yerleşimlerden ayıran özellikleri belirlemeye çalışarak tanım geliştirmişlerdir (Leafe, 2003, Kasper, 2008).

Literatürde yer alan kapsamlı tanımlamalara göre; eko-köyler; topluluk için gerekli tüm hizmetlerle donatılmış komünal yaşamlı bir köy yerleşme

modelidir; pek azı tasarımda alışılmadık tarzdadır ve çoğunluğu tarihi değeri olan yapılardır. Hizmet odağı daha çok farklı yaş ve iş gruplarına sahip, 20-50 yaş aralığındaki kullanıcı kesimdir (Coates, and Stetter, 2000). En yaygın özelliği “küçük olmak” olan bu yerleşimler (küçük ölçekli topluluk birimlerinin nüfusu 500-3000 kişi arasında değişmektedir), her biri ayrı uygulama deneyimlerine sahip, ancak yerleşimin sağladığı avantajları içeren uyumlu bir yerleşim planlamayı amaç edinmiştir. Bu bakımdan eko-köyler; ev sahipliği yaptığı topluluk birimlerinin düşüncelerini gerçekleştirmek için ideal bir toplum ve yerleşim modeli önermektedir.

Ülkemizde ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü'nün illere ait 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Plan Raporu'nun, Mekansal Kararlar bölümünde, Ekolojik Sürdürülebilirlik için Plan Hedef ve İlkeler tanımlanmıştır. Buna göre,

a) kırsal turizm potansiyeli bulunan kırsal alanlar etüd edilerek seçilen kırsal turizm pilot uygulama bölgelerinde,

b) kırsal alandaki tarım turizmine konu edilen bölgenin tarımsal potansiyeli, doğal güzellikleri ve kültür değerleri esas alınarak yerleşim yerlerinde imar planının hazırlanması,

c) rekreasyon düzenleme çalışmalarını yapmak ve geleneksel mimariyi korumak için restorasyon ihtiyacının desteklenmesi,

d) kırsal kültürel mirası korumak ve köy müzeleri oluşturmak,

e) eko-köy (Organik Köy) uygulamalarını desteklemek ve standartlarının geliştirilmesi konularında projeler geliştirmek ekolojik sürdürülebilirlik için Plan Hedef ve İlkeler arasında yer almaktadır. (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü, 2015)

Söz konusu plan hedef ve ilkelerin kentsel alanların

bölgesel, ulusal ve uluslararası etkileşim alanlarını genişletmek ve il mevcut kaynaklarını ve potansiyellerini optimum kullanmak suretiyle iktisadi ve toplumsal gelişmenin önünü açacağı düşünülmektedir.

Şekil 16. Dünyadan eko-köy deneyimleri-I

Şekil 17. Dünyadan eko-köy deneyimleri-II

Şekil 18. Dünyadan eko-köy deneyimleri-III

Mevcut mekânsal planlamalar incelendiğinde bölgenin tarımsal potansiyeli, rekreasyon düzenlemeleri, kırsal kültürel mirası koruma ve köy

müzesi oluşturma çalışmaları, mimari tarz, hizmet niteliği, işletme yapısı ile büyüklüğü açısından (üst sınır verilmemekle birlikte) tanımlama yaklaşımları ile paralellik taşıdığı, bununla beraber belirlenen niteliklerle işletme bakımından eko-köyleri standardize etmeye çalıştığı söylenebilir. Bugün 30'u Avrupa'da olmak üzere tüm dünyada yaklaşık 70 kadar ekolojik köy bulunmaktadır. Dünya ülkelerinden eko-köy yerleşimleri Şekil 16, Şekil 17 ve Şekil 18'de görülmektedir.

Türkiye'de eko-köy yerleşimleri

Türkiye'de ilk eko-köy kurma girişimi 1990'lı yılların sonlarında Orta Doğu Teknik Üniversiteli dağcı bir grup tarafından yapılmıştır. Bu girişimi, "Hocamköy" olarak adlandırmışlardır. Bu grubun amacı, Anadolu insanının geleneksel bilgisini, akademik bilgi ile birleştirerek, yöre insanıyla birlikte sürdürülebilir bir kırsal yaşam modeli oluşturmaktır. Bu amacı yerine getirmek için, ekonomik açıdan kendine yeten ve mimariden, günlük yaşam ihtiyaçlarının karşılanması gibi birçok konuda doğaya uyum sağlayabilen bir yerleşim modeli oluşturmaya çalışmışlardır. Kırıkkale Hasandede beldesinde oluşturulması planlanan eko-köy yerleşimi girişimi, kurulamadan sona ermiştir. Hocamköy eko-köyü girişimindeki başarısızlığın nedeni olarak, kent ve kırsal arasında sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerin farklılığı ve girişimcilerin bu farklılıklara uyum sağlayamamasının büyük bir sorun oluşturmuş olduğu söylenebilir. Bu kapsamda, eko-köy girişimlerinin, karşılaştıkları Türkiye'ye özgü zorlukları çözümlenmek üzere yerel bazı dernek ve kuruluşlar kurulmuştur. Bu kuruluşlar, EKİLAT (Eko-köyler İletişim Ağı), Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, EKOYER (Eko- Yerleşkeler Ağı) olarak sıralanabilir. Türkiye'de EKOYER'e üye olan toplam 9 adet ekolojik yerleşim girişimi (Buğday Çamtepe (Şekil 19), Dedetepe Çiftliği (Şekil 20), Dutlar Kolektifi, Güneşköy (Şekil 21) ve Knidia Eko-Çiftliği (Şekil 22) Marmariç Eko-Yerleşkesi, Pastoral Vadi, Bayramiç Yeniköy) bulunmaktadır.

Şekil 19. Çamtepe eko-köyü

Şekil 20. Dedetepe eko-köyü

Şekil 21. Güneşköy eko-köyü

Şekil 22. Knidia Eko-Çiftliği

Türkiye’de sayıca az olmakla birlikte, sürdürülebilir ekolojik tarım ve yaşam tarzı için uğraş veren, çiftlik ve eko-köyler bulunmaktadır. İsteyenler bu eko-köylerde konaklayarak hem manevi, hem de maddi anlamda çiftliklerin varlıklarını devam ettirebilmelerine ve gelişmelerine katkıda bulunmaktadırlar. Gereken tüm enerji, güneş (güneş panelleri) ve rüzgardan (rüzgar gülü) faydalanarak temin edildiği eko-köylerde, kent insanını kır yaşamı ve tarımsal faaliyetlerle buluşturmak hedeflemektedir.

Türkiye’de örnekleri her zaman belirli bir toplumsal grubun girişimiyle kurulan ve o grupla sınırlı kalan yerleşim birimi sayısı ise oldukça azdır (Ayman, Eroğlu, 2005). Yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye’de toplam 10 eko-köy girişi belirlenmiştir. Bu 10 eko-köyün dışında da böyle organizasyonlara üye olmayan ve bireysel olarak geliştirilmeye çalışılan bazı eko-köy girişimleri mevcuttur (Güleryüz, 2013).

Çalışmanın bundan sonraki kısmında tanımlama yaklaşımları değerlendirilerek, eko-köylere ait tanımlayıcı karakteristik saptanmaya çalışılacaktır.

Ekoköy karakteristiğini tanımlayan unsurların saptanması

İfade edilen tanımlama yaklaşımlarının çeşitliliği eko-köyün kesin bir tanımını yapmanın güçlüğüne altını çizmektedir. Ancak tanımlama yaklaşımlarından elde edilecek ortak çıkarımlarla eko-köyü şekillendiren karakteristik öğelerin tespit edilmesi olanaklıdır. Böylece eko-köyü tanımlamaktan çok, eko-köyü betimleyen ve nüvesini oluşturan karakteristiğin saptanması mümkün olacaktır. Standardize edilemeyen bu yapılar için daha geniş çerçevede ve daha esnek bir tanımlamanın bu şekilde elde edilebileceği düşünülmektedir. Bu amaçla eko-köy konulu öncü ve konu alanına yön veren çalışmalar incelenerek, eko-köyü tanımlamada kullanılan terimler ve kavramların kullanım sıklıkları tespit edilmiştir (Çizelge 1). Dünyadaki başarılı girişimlerin incelenmek üzere seçilmesinin nedeni, sürdürülebilir

eko-köy yerleşimlerinin nasıl oluşturulacağı sorusunun cevabının bulunma isteğidir.

Elde edilen kavramsal veri sayısallaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Böylece eko-köyü tanımlama yaklaşımlarından yola çıkarak eko-köyü karakterize eden unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Ulaşılan bulgulara göre, 16. Yüzyıldan günümüze 24 farklı kavramın eko-köyü tanımlamada kullanıldığı tespit edilmiştir. More, Godin Fourier, Owen ve Howard’ın ütopyalarında, yeni yaşam tarzı geliştirme, komün yaşam perspektifi sunacak yerleşimler önermek ve kentsel problemlerin çözümüne ilişkin kavramların tanımlamada yer aldığı görülmektedir. Ütopyaların ele aldığı kavramlara ağırlıklı olarak kentsel problemlerin toplumsal, ekonomik ve çevresel yönüyle çözümü, kendi kendine yetebilen bir toplum önerisiyle geliştirilmiş bir tarım toplumu olma arzusu ve ideal konut mimarisine sahip unsurların tanıma dahil edildiği görülmektedir.

Çizelge 1. Tanımlama yaklaşımlarında kullanılan kavramlar ve literatür bilgisi (16-21.yy)

19. YÜZYIL ÖNCESİ	Yeni yaşam Tarzı Geliştirme	Yaşam Tarzı	More (1500)	Godin (1800)	Fourier (1815)	Owen (1820)	Howard (1900)	Wright (1923)	Doxiadis (1967)	Harvey	Senneth (2002)	Petrin	Gilman	Christian (2006)	Barton
			X	X	X	X	X	X							
19.YY	Kentsel Çözüm	Toplumsal			X	X	X	X	X						
		Ekonomik			X	X	X	X	X						
20. YÜZYIL	Yerleşim önerme	Çevresel			X	X	X	X	X						
		Sınırları belli, İzole edilmiş	X	X	X		X	X							
		Kendine Yeten toplum	X	X	X	X	X	X			X	X	X		
		Tarım Toplumu		X	X	X							X		
21. YÜZYIL	Bütüncül sistem Oluşturmak	İdeal konut Mimarisi		X	X	X		X				X			
		Sosyal Alanlarda											X	X	
		Ekonomik Alanlarda											X	X	
	Eko-köy yonumu	Ekolojik Sistemde											X	X	
		Endüstri Sonrası											X		
	Strüktürel yapı	Tarım sonrası											X		
		Planlama (vaziyet planı)												X	
		Sosyal Yapının Strüktürü												X	
	Ortak vizyon oluşturulması	Amaç-vizyon												X	X
		Sorunları tanıma çözme												X	X
Yerelliğin Önemi													X	X	
Yeni Düşünce Geliştirme													X	X	
KAVRAMIN DEĞERLERİ	SIKLIK	Koordine Programlı											X	X	
		6	8	11	10	8	6	3	3	3	4	10	7	4	

20. yüzyıl çalışmalarında ağırlıklı olarak eko-köylerin bütüncül sistem oluşturması gerektiğine değinilmiştir. Eko-köylerin ve sürdürülebilir yerleşimlerin nasıl oluşturulması gerektiğini belirlemek için, öncelikle, bu yerleşmelerin karşı karşıya kaldığı sorunların ve zorlukların belirlenmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Sosyal, ekonomik ve ekolojik sorunları bir arada yorumlama ve sorunlara çözüm bulma çabası, benzer şekilde eko-köy üzerine yapılan çalışmalarda sıklıkla ele alınmaktadır. Geleneksel köylerin yaşam tarzını benimsemenin ve geleneksel bilgileri uygulamaya geri dönmenin ideal bir eko-köy oluşturmak için yeterli olmadığı, bu nedenle, geleneksel bilgilerin, yeni teknolojik gelişmeler dâhilinde yorumlanması gerektiği belirtilmektedir.

21. yüzyıl çalışmalarında ise, araştırmacılar eko-köylerin en önemli sorunlarından birinin “strüktürel karmaşa” kavramıyla açıklamakta ve strüktürel karmaşa kavramının neden olduğu sorunları, girişimcilerin açık bir şekilde süreçleri belirlememesi veya önemli kararlar alırken belirli bir yol izlememesi olarak tanımlamaktadır. Strüktürel karmaşa, eko-köylerin strüktürel yapısının neden olduğu kararsızlıklardan veya yanlış uygulamalardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, niyet komünü oluşturmadan önce belirli bir topluluk amacı ve vizyon belirlemenin, oluşumun en önemli adımlarından biri olduğu vurgulanmaktadır. Eko-köy yerleşimlerinin amaçları arasında olan sürdürülebilirliğin, kendi kendine yetebilme özelliğinin sağlanabilmesi için ekolojik, ekonomik ve sosyal sorunların çözülmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. Bir diğer düşünce ise, eko-köyler planlanırken ve planlandıktan sonra, üzerinde yaşayacak kişilerin “yerellik” kavramı hakkında bilgilendirilmesi gerektiğidir. Bir yerin, yöresel, kendine özgü fiziksel, ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel özellikleri, o yerin üzerinde planlanacak bir yerleşime çok sayıda katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Özellikle eko-köy girişimcilerinin, yeni yerleşimleri kurarken ve planlarken çevredeki

kişilerden, yakınındaki bölgelerden veya köylerden yöreye özgü bilgi toplaması gerekmektedir. Bu sayede, bölgeyle ve doğayla uyumlu yerleşimler tasarlanabilir. Yerel bilgiler, daha önce yöre halkı tarafından deneyimlenmiş geleneksel bilgiler bütünüdür. Örneğin, her yörenin kendine özgü bir yaşam şekli, inşaat, tarım, hayvancılık tekniği vardır ve yerel bilgileri ve geleneksel planlama tekniklerini yorumlayan bir planlama yaklaşımının eko-köyler üzerinde olumlu etki yaratacağını savunmaktadırlar. Bu nedenle eko-köylerin bütüncül bir sistem içinde değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır.

Tanımlayıcı karakteristiğin geliştirilebilmesi için ise tespit edilen 24 farklı kavramın işaret ettiği ortak öğelerin belirlenerek gruplanmasına gerek duyulmuştur. Eko-köyü karakterize eden unsurlar literatür bilgisine dayanarak açıklanmaya çalışılacaktır. Eko-köylerin genel sınıflandırması, Wheeler’in tüm tanımlayıcı unsurları içeren eko-köy düşünsel desen çalışmaları ile özetlenecektir.

Wheeler’in kentsel ve kırsal yerleşme deseninin sürdürülebilir gelişme açısından değerlendirmeleri, eko-köylerin mekânsal-işlevsel gelişme biçimleri ve planlama-uygulama süreci yönüyle tanımlanacaktır. Eko-köy yerleşme desenleri, Wheeler’in (Wheeler, 1998) sürdürülebilirlikle ilgili ortaya koyduğu 9 temel çalışma alanında tarifi olacaktır. Wheeler’in (Wheeler, 1998) sürdürülebilirlikle ilgili ortaya koyduğu genel tespitleri ile eko-köy girişimlerinin sürdürülebilir planlama modellerinin kırsal yerleşme desenine uygunluğu ve uygulama başarısının değerlendirilmesine yardımcı olacaktır (Türk, 2000).

Kompakt, dengeli arazi kullanımı, lokasyon; Arazi, insan yaşamındaki gelişmelerin sınırlı kaynaklarından biri olarak tüketilmekte, yeni yerleşim alanları birbirinden kopuk ve dağınık bir şekilde yapılanmış doğal çevreye yayılmaktadır. Kırsal kesimdeki yerleşelerde büyüme sınırlarının belirlenerek yayılmanın durdurulması yönünde, yerleşim alanlarını

nitelikten ödün vermeden yoğunlaştırıp oluşturmaya yönelik planlama girişimleri son dönemde destek görmektedir. Bu tutum “kentsel yoğunlaştırma” veya “kompakt kent” kavramlarını gündeme getirmektedir (Özturan, 2010). Kompakt kentler mekânda yayılmanın azaltılması yoluyla sürdürülebilir bir mekân kullanımına izin verirler. Arazi kullanım talepleri mevcut yerleşim alanlarının içindeki potansiyellere yönlendirilerek ve verimli bir planlama dahilinde kullanılarak sürdürülebilir gelişme süreci içindeki büyüme ve ihtiyaçların karşılanabilir olmasına olanak tanırırlar.

Merkezilik kompakt planlamanın temel bileşenidir. Ortak kullanımların varlığı gibi belli işlevsellikler, belli bir merkezileşme ve odaklaşmayı da beraberinde getirir. Merkezilik derecesi arttıkça yerleşimin kompakt bir forma sahip olmasının da önü açılmış olur. Yekparelik (Bütünlük) ise; kompakt planlamanın diğer bileşenidir. Kentsel derişikliğin sürekli olması, yerleşimi oluşturan elemanların sıkı ve süreklilik sunan bir arada olma durumuna bağlıdır. Kompakt planlama ile eko-köyle kırsal yerleşimler olarak korunmalı, rekreasyon ve gelişme alanlarında aşırı büyüme denetim altına alınmalıdır (Çalışkan, 2004, s. 34-36).

Eko-köylerin tercihinde lokasyon değerinin, yöre kültürünün etkisi ve kullanıcı toplulukların yaşantıyı deneyimleme arzusuna paralel olarak arttığı görülmektedir. Bu doğrultuda yöresel yaşam kültürünü yansıtan geleneksel yapıların orijinal biçimi, işlevi ve mimari özellikleri topluluklar tarafından yaşantının deneyimlenmesi için ideal bulunmaktadır. Bunun sonucunda, her yörenin kendine has nitelikleriyle biçimlenmiş, farklı karakterde çok çeşitli eko-köylere rastlamak mümkündür. Farklılıkta görülen çeşitlilik eko-köylerin lokasyon değerini olumlu etkiler.

Araç kullanımının azaltılması; insan sağlığını tehdit edecek her türlü kirlenme için önlemler olarak yaşam kalitesini yükseltmek eko-köylerin sürdürülebilir olması için mutlaka çözümlenmesi gereken unsurlar

olmalıdır.

Kompakt kent modelinin kent arazisi üzerindeki konumlanışında, yaşam – çalışma- boş zaman alanları birbirlerinin içine geçmiştir (Yazar, 2006). Bu sayede, mekanlar ve aktiviteler arasında hareketlilik sağlanır. Bu yapılanmanın sonucu olarak kentli bireylerin yaya olarak veya motorsuz araçlarla olan hareketliği ön plana çıkmaktadır. Bu durumda kompakt kentlerde özel araçlarla ulaşım en aza indirilerek, yaya ya da enerji tüketimi ekonomik olan araçlar ile kent içi dolaşım sağlanabilecektir. Hava kirliliğinin önlenmesi, topluluk üyelerinin toplu taşıma araçları ile getirilip iç dolaşımın bisiklet veya çevre kirliliği yaratmayan araçlarla yapılması (akülü araç, bisiklet, hayvan gücü) daha temiz ve verimli kaynak kullanımı için gereklidir.

Kaynakların akılcı kullanımı, atıkların azaltılması, çevre kirliliğinin önlenmesi; Eko-köylerde enerji ve doğal kaynak kullanımında planlı ve akılcı kullanım önemlidir. Yenilenemeyen enerji kaynaklarının kullanımı minimuma indirilmeli, yenilenebilir enerji kaynaklarından ve atıklardan elde edilecek enerjilerden yararlanma tercih edilmelidir. Yenilenemeyen enerji kaynakları kullanımdan sonra kirlenici atık olarak doğaya bırakılmamalı, belirli merkezlerde imhası gerçekleştirilmeli veya geri dönüşüme yönelik projeler geliştirilmelidir. Atık yönetiminin ekolojik planlama ilkeleri çerçevesinde planlanması yerel yönetimin öncelikleri arasında yer almalıdır. Su kaynakları yapılaşmalardan zarar görmemeli ve kirlenmemelidir.

Doğal sistemlerin restorasyonu; Eko-köyün içinde yer aldığı yakın çevreye ait nitelikler, doğal yapısındaki topografik özelliklerden kaynaklanan yeşil alanlar, vadiler, kanallar, dereler, mağaralar, yeşil koridorlar, açık alanlar gibi oluşumlar çekim merkezleri oluşturmaktadır. Bu özellikler kırsaldan kent merkezine dek özellikli her lokasyonda bulunabilir. Bu oluşumlar yürüyüş parkurları ile desteklenmeli, eko köye kazandırılmalıdır. Kullanımdan kaynaklanan bozulmalar yeniden yapılandırılmalı, yaşama

kazandırılmalıdır. Ekolojik restorasyonlar uzmanlarca gerçekleştirilmelidir.

İyi konut ve yaşam çevresi; Eko-köy kapsamında yapılı çevre oluşturulurken imkan dahilinde eski doku sınırları içerisinde çevreye, mevcut dokuya uyumlu, yerel malzeme kullanımının esas alındığı, doğal çevreye saygılı, geleneksel komşuluk ilişkilerinin sürekliliği, eko-köy yerleşimin mevcut dokuya değer kattığı bir yapılaşmanın oluşturulması ön planda tutulmalıdır.

Eko-köylerde geleneksel köy yaşamının yerel tasarım ilkeleri gözetilmeli, çok boyutlu insan ihtiyaçlarını karşılayacak olan köy evleri ve konaklar ile sürdürülebilir eko turizm tesisleri elde edilebilmektedir. Mevcut kırsal yerleşkede merkezi konumda olan ev, konak ve benzeri yapıların restore edilerek turizm işlevleri ile kullanılması ve yaşanabilir kırsal çekim merkezleri yaratılması amaçlanmalıdır. Eko köydeki rekreasyon ve gelişme alanlarında aşırı büyümeyi denetim altına almak ve yörenin peyzaj değerini ortaya çıkarmak amaçlanmalıdır.

Sağlıklı sosyal ekoloji; kırsal nüfusun eko-köy bölgelerindeki yaşamına ve sağlığına ilişkin sorunları çözmek sürdürülebilir gelişmenin önemli bir adımını teşkil etmektedir. Sosyal yapı, yoğunluk ve karışık kullanım kavramları; kültürel gelişme – birleşme ve çeşitlilik kavramlarıyla bir arada ele alınır (Denpaiboon and Kanegae, 2006). Bu aynı zamanda kente adaleti sağlar, çünkü fırsatlar herkes için erişilebilir bir niteliktedir.

Sürdürülebilir ekonomi; toplum sağlığını, eko turizmi ve doğal sistemleri koruma ve iyileştirmeye yönelik ekonomiler geliştirebilmek, sürdürülebilirliğin en zorlandığı, uzun vadeli kullanım ve yatırım gerektiren alanlardan biridir.

Gelecek nesillerin de kaynaklardan yararlanmasını sağlayacak koşulları oluşturmak, politikalar üretmek, topluluklara sosyal eşitlik sağlamak, devletin ve yerel idarelerin asli görevleri arasında olmalıdır. Sosyal

eşitsizlikten kaynaklanan, dar gelirliyle de yaşam çevrelerinde iş olanakları sağlamak, eko-köylerde sürdürülebilir ekonomik planlamanın esasını oluşturmalıdır. Sosyal sürdürülebilirlik ise farklı sosyal grupların bir arada bulunması yoluyla sağlanabilir, böylece gelir, statü ya da etnisite temelli düşük düzey mekânsal yalıtılmışlığın kısmen de olsa önüne geçilebilir.

Halk katılımı ile; karar mekanizmalarında halkın söz sahibi olabileceği düzenlemelerin yapılması, eko-köy festivalleriyle köy halkının ürettiği ürünlerin satışı ve gelen misafirlerle temasının sağlanması, eko-köy kimliğinin ve fonksiyonunun devamlılığı için periyodik çalışmaların yapılması sağlanabilir.

Yerel kültür ve toplumsal değerlerin korunması; periyodik olarak kültür çeşitliliğinin ve toplumsal değerlerin sergilenmesine olanak sağlayabilir.

Sonuç

Kırsal kesim turizminin bir uygulama alanı olan eko-köyler toplumsal yapının değişmesi ile birlikte, geleneksel köy hayatını yaşama katmak isteyen toplulukların sosyalleşme beklentisinin farklılaşmasıyla, özellikle son yıllarda gelişim göstermiştir.

İlk örneklerinin Avrupa'da görüldüğü eko-köyler her biri birer çekirdek köy olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Çevre sorunları, sürdürülebilir gelişme ve çevresel sürdürülebilirlik gibi kavramlar ile birlikte ele alınan eko-köylerin sosyal içeriği ile bütünleşen mimari karakteri, standart düzenlemelere karşı ortaya çıkışının en önemli göstergesi olarak dikkate alınabilir.

Eko-köyler sosyalleşme deneyimlerinin kazanımında çok fazla çeşitliliğe ve değişikliğe, büyüklüğe ve kapasiteye, kendine özgü mimari tarzı ile lokasyon değerine sahiptir. Tüm bunların bir sonucu olarak eko-köylerin genel geçer bir tanımını yapmanın olanaklı olmadığı görülmektedir. Öte yandan standart olana karşı gelişen bir olgunun standart bir tanımla ifade

edilmesinin doğal olarak beklenemeyeceği düşünülmektedir. Ancak araştırmada ulaşılan nokta; eko-köylerin küçük, farklılık arayan topluluklara özel hizmetler sunan, doğal hayatın devamında, geleneksel kültürün yaşatılması ile ilgili olarak çevre ve kültürel değerlerin önem kazandığı, sosyal deneyime dayalı aktivitelere ve özel tasarım yaklaşımlarına sahip üniteler olduğudur.

Çalışma mevcut tanımlama yaklaşımlarını irdeleyerek eko-köye özgü tanımlama kriterlerini geliştirmeye çalışmıştır. Eko-köyü tanımlamada kullanılan 8 farklı kavram içeriklerine göre gruplanarak, köy yerleşik alanını “eko-köy” yapan karakteristik unsurlar tespit edilmiştir. Sonuç olarak; yeni yaşam tarzı geliştirme, komün yaşam perspektifi, kentsel problemlerin çözümü, yerleşim önermek, bütüncül sistem oluşturulması, eko-köy oluşumun yorumu, strüktürel yapı, ortak vizyon oluşturulması olmak üzere sekiz kriter elde edilmiştir. Belirlenen kriterlerin, kesin bir tanımlama yapmak yerine geniş alt açılımlarıyla, eko-köy kavramı için betimleyici çerçevenin çizilmesini sağladığı söylenebilir. Sürdürülebilir eko-köy yaklaşımları ile elde edilen genel tespitlerin eko-köy girişimlerinin sürdürülebilir planlama modellerinin kırsal yerleşme desenine uygunluğunun ve uygulama başarısının değerlendirilmesine yardımcı olacağı beklenmektedir.

Bu çalışma ile eko-köyler konusunda araştırma yapan araştırmacıların, geliştirdikleri tanımlayıcı yaklaşımların, ülkemizde yakın gelecekteki sayısının artacağı umut edilen eko-köy girişimleri için bir çerçeve oluşturacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

AYMAN, O. and EROĞLU, AB sürecinde Türkiye tarımı, M. Buğday Dergisi, sayı 30, 2005, s.52. http://www.imeceevi.org/index.php?option=com_content&task=view&id=139&Itemid=76 BARTON, H. (editor). Sustainable Communities: The Potential for Eco-neighborhoods, Earthscan, International Journal of Urban and Regional Research, Volume 24, 4, December 2000, London, 925-945.

BARTON, H. MARCUS, G. and RICHARD, G. Shaping Neighborhoods: A Guide for Health, Sustainability and Vitality, Taylor and Francis, Spon Press, New York, 136-144,

2003.

CHRISTIAN, L. D. Creating a Life Together: Practicle Tools to Grow Eco villages and Intentional Communities, 79-86, ISBN: 0-86571-471-1, New Society Publishers, Gabriola Island, Canada, 2003.

CİRAVOĞLU, A. Sürdürülebilirlik Düşüncesi – Mimarlık Etkileşimine Alternatif Bir Bakış: “Yer”in Çevre Bilincine Etkisi, Doktora Tezi, 112-115, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006.

COATES, S. and STETTER, A. Impossible Worlds: The Architecture of Perfection, Birkhauser Verlag ag, Basel, ISBN 10: 3764363177 / ISBN 13: 9783764363178, 2000.

ÇALIŞKAN, O. Sürdürülebilir Kent Formu: Derişik Kent, Planlama Dergisi, (3): 33–54, 2004.

DAWSON, J. Ecovillages: New Frontiers for Sustainability, Ekoköyler Sürdürülebilirliğin Yeni Ufukları, 18-44, Sinek Sekiz Yayınevi, İstanbul, 2006.

DENPAIBOON, C. and KANEGAE, H. Compact City Strategy Of Bangkok Mega-City, Manusya: Journal of Humanities:38- 55, 2008.

CEMAL, İ. Büyükkonuk'ta Turizm, Eko köy Haber, Sayı 1, s.1-2, Lefkoşa, 2007.

ERMAN, O. Turizm ve Mimarlık, Güney Mimarlık, TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi Yayını, Sayı:2013/12, 17-18, Adana, 2013.

GILMAN, R., Living Together, , p.10, 1991, (editor Alan AtKisson) The Eco-village Challenge, Context Institute, Summer vol: 29, Newyork, <http://www.context.org/ICLIB/IC29/926.html/Gilman> htm. Accessed April 21,2011.

GİLMAN, R. Living Together, p.36,1991, (editor Alan Atkisson),Guidelines for Eco-village Development, Context Institute, vol.27, 1991.

GÜLERYÜZ, M. Bir ütopya hareketi olarak eko-köyler: Türkiye'deki örnekler üzerine bir inceleme, İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.

HARVEY, D. Post modernliğin Durumu, İkinci Baskı, (Çev: Sungur Savran), Metis Yayınları, İstanbul, 1999.

HOWARD, E.. Garden Cities of Tomorrow, London: S. Sonnenschein & Co. Ltd. 1902.

JACKSON, H. What is an Eco village? Gaia Trust Education Seminar, September 1998, Denmark.

KASPER, D. V. S. Redefining Community in the Eco village, Research in Human Ecology, Vol, 15, no.1, 12-24, 2008.

LEAFE, C.D. Creating a Life Together: Practical Tools to Grow Ecovillages and Communities, ISBN: 9780865714717, 57-61, New Society Publishers, 2003.

MADGE, P, Design, Ecology, Technology: A Historiographical Review, Journal of Design History, 6/3, 149-66, 1993.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü, Amasya İli 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Plan Raporu, 2015.

MORE, T. Utopia, Wordsworth Editions Limited, Hertfordshire, 1997.

MUMFORD, L. The Story of Utopias, (11th Edition), Kessinger Publishing, Whitefish, Montana. 1928.

ÖZTURAN, Ö. (2010). Sürdürülebilirlik kavramı ve çağdaş iç mekân biçimlenişine etkileri. Tasarımda Genç Bakışlar Sempozyumu,10, 26-28, 2010, İstanbul.

PETRIN, J. “Utopia Reloaded?” (Das Utopische Moment und seine Motive in der Geschichte des Stadtebaus), 2004. [http://www.urbanista.de/bettercities/utopia_reloaded.pdf]

TUĞUN, Ö.; KARAMAN, A. (2014). Çekirdek Köylerin Eko Turizme Kazandırılması İçin Sürdürülebilirlik Kavramı Çerçevesinde Bir Model, A Sustainability Model for Bringing Core Villages into Eco-tourism, Megaron, 2014;9(4):321-337, DOI: 10.5505.

TÜRK, A. Doğal, Tarihsel ve Arkeolojik Alanlarda Sürdürülebilir Turizm İçin Bir Model Uygulaması, Göller Bölgesi Örneği, 2000, İstanbul, s. 1-13.

YAZAR, K. H. Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Önerisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, Ankara.

WHEELER, S, Planning for Sustainable and Livable Cities., (editör: LeGates R.T. ve Stout, F., The City Reader), Londra: Routledge, s. 486-495, 1998

SOLERI, P. The Bridge Between Matter & Spirit is Matter Becoming Spirit; The Arcology of Paolo Soleri, Garden City, New York: Anchor Books, p. 46, ISBN 978-0-385-02361-0. 1973